

CERCETĂRI PRIVIND HALLSTATTUL DIN SUD-ESTUL MOLDOVEI

de M. BRUDIU

În cadrul complexelor lucrări pentru irigații și hidroameliorații din Cîmpia Covurlui¹ am avut prilejul să efectuez săpături sistematice în două așezări aparținând epocii hallstattiene, situate, una în bazinul inferior al Siretului, cealaltă pe terasa Prutului inferior, ambele aflate la 30 km de Galați (fig. 1).

Din punct de vedere geografic cele două descoperiri se găsesc în zona nord-estică a Cîmpiei Române, iar din punct de vedere geomorfologic locuirile hallstattiene sînt situate pe terasele inferioare ale celor două riuri importante ale Moldovei. La baza acestor terase se află pinze acvifere din care se formau sursele de apă folosite de comunitățile hallstattiene.

Este important să arăt că, atît cercetările perieghetice cît și săpăturile dovedesc, în prezent, că interfluviul Prut-Siret a fost intens locuit, începînd din faza timpurie și pînă în cea mijlocie a Hallstattului. Din faza tîrzie dovezile de locuire sînt mai puține (fig. 1). Astfel, pentru etapa timpurie a Hallstattului, de aici, poate fi menționată o descoperire recentă, la Galați, pe faleza Dunării, punctul „Precista”², iar pe latura estică a interfluviului, în bazinul Prutului, la : Vinători³, Tulucești⁴, Tătarca⁵, Sivița⁶, Ijdileni-Frumușița⁷, Tămăoani⁸, Suceveni⁹ și Rogojeni¹⁰.

Cu privire la Hallstattul mijlociu se cunosc, pînă în prezent, descoperirile de la Stoicani¹¹, aparținînd culturii Babadag faza III, precum și trei așezări aparținînd culturii Basarabi, la : Lunca¹², Suceveni¹³ și Ijdileni—Frumușița.

Hallstattul tîrziu este cunoscut prin descoperirile de la Frumușița¹⁴ și Sivița¹⁵.

¹ Mulțumim inginerului Gh. Moraru, șef de proiect pentru sistemul de irigații din Cîmpia Covurlui, care a sprijinit campaniile acestor cercetări, ale căror rezultate le prezînt acum.

² Descoperire inedită. Mulțumim autorilor cercetării dr. M.D. Matei și muzeograf Aneta Anghel pentru informație.

³ M. Brudiu, *Materiale*, 14, Tulcea, 1980, p. 398—405; Idem, *SCIVA*, 32, 1981, 4, p. 529—536.

⁴ M. Brudiu, *Materiale*, 9, 1970, p. 513, fig. 3/1—8.

⁵ Idem, p. 516.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Așezarea a fost cercetată în 1988.

⁸ M. Petrescu Dîmbovița, *SCIV*, 4, 1953, 3—4, p. 765—778; A. László, *Hallstattul timpuriu și mijlociu pe teritoriul Moldovei*, (rezumatul tezei de doctorat), p. 11—12; Idem, *Mem. Antiq.*, 12—14, 1986, p. 65—91.

⁹ I. T. Dragomir, *Istros*, 2—3, 1981—1982, p. 65—91.

¹⁰ *Materiale*, 9, 1970, p. 503, 510, fig. 5/2. Ceașca descoperită la capătul interfluviului dintre valea Oarbei și șoseaua județeană aparține fazei timpurii a culturii Babadag.

¹¹ M. Petrescu Dîmbovița, *Materiale*, 1, 1953, p. 157—216; S. Morintz, *Dacia*, N. S., 8, 1964, p. 101—108; A. László, *Arh. Mold.*, 7, 1972, p. 207—224.

¹² I. T. Dragomir, *op. cit.*, 1981—1983.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ M. Petrescu Dîmbovița, *Studii și cercetări științifice*, Iași, 4, 1953, 1—4, p. 497—511.

¹⁵ M. Brudiu, *Rev. Muz.*, 5, 1968, p. 344—345.

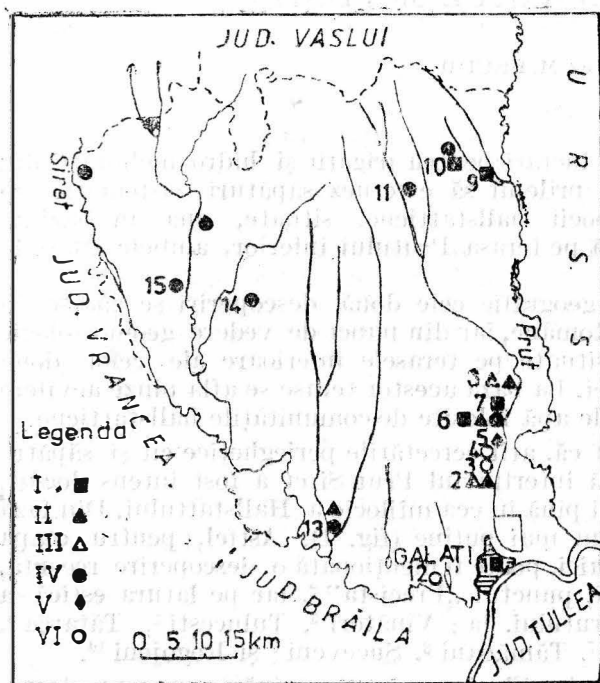

Fig. 1. I grupul Tâmbaoani; II Babadag; III Cozia—Brad; IV Basarabi; V Hallstatt tirziu; VI neidentificat. 1 Galați—Precista; 2 Vinători; 3 Tulucești; 4 Tâtarca; 5 Sivița; 6 Ijdileni — Frumușila; 7 Tâmbaoani; 8 Stoicani; 9, Rogojeni; 10 Suceveni—Stoborâni; 11 Lunca; 12 Șendreni; 13 Piscu; 14 Matca; 15 Drăgănești; 16 Țigănești; 17 Poiana; 18 Brăhăgești.

Pe latura vestică a interfluviului, în bazinul Siretului, cercetările periegetice nu au putut identifica dovezi de locuire din etapa timpurie a Hallstattului. Chiar acolo unde au fost găsite fragmente ceramice hallstattiene, nu s-a putut preciza cultura, cum a fost cazul cu descoperirile de la Șendreni¹⁶.

În schimb, locuirile din Hallstattul inferior sînt mai bine cunoscute. Dintre acestea pot fi menționate descoperirile de la Poiana¹⁷, Țigănești¹⁸, Drăgănești¹⁹, Matca²⁰ și alta mai recentă la Piscu²¹.

Alte observații privesc mediul natural, pentru care în afară de referințele anterioare mai trebuie adăugate și altele. În primul rînd cele două riuri — Siretul și Prutul — își largesc, aici, albiile majore, ajungînd pînă la 10 — 15 km, formînd acumulări de apă sub formă de lacuri și bălți²². Un astfel de mediu oferea comunităților umane resurse de hrană ca vînatul și pescuitul sau pășunatul pentru crescătorii de vite, precum și stuful și papura pentru construcții și drept combustibil.

¹⁶ N. Gostar și colab., *Materiale*, 8, 1962, p. 509.

¹⁷ R. Vulpe și colectiv, *SCIV*, 2, 1951, 1, p. 181 și urm. fig. 9/3; fig. 10; fig. 11; fig. 12; *Idem*, *SCIV*, 3, 1952, p. 198, fig. 9; fig. 10.

¹⁸ M. Brudiu, *Thraco-Dacica*, 8, 1987, 1—2, p. 31.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Vezi supra nota 7.

²² În prezent datorită procesului de subsidență din zonă, unele lacuri și bălți au fost colmate într-o perioadă mai nouă.

AȘEZAREA DE LA IJDILENI—FRUMUȘIȚA

Așezarea se află pe terasa inferioară situată între valea Ijdilenilor și valea Prutului; aici, terasa constituind totodată capătul interfluviului pe care se află și cumpăna apelor dintre cele două văi. Locuirile umane au fost amplasate pe versantul estic al acestui interfluviu, pe o distanță de 400 m, pînă în apropierea unei mici viroage din incinta C.A.P.²³.

Pe locul numit via lui Ion Ciurea, a fost efectuată o secțiune cu dimensiunea de 1,5 × 20 m, iar ulterior au fost realizate unele casete laterale pentru gropile care continuau în maluri. Secțiunea a fost trasată pe panta estică ușor înclinată a terasei, la o distanță de 62 m nord de stația de pompare SRP4, Ijdileni.

Stratigrafia :

Din punct de vedere stratigrafic situația se prezintă astfel (fig. 2/II) : 0 — 0,30 m sol arabil ; 0,30 m — 0,60 m, sol cenușos cu fragmente ceramice din sec. IX — VI și cu fragmente ceramice din sec. IV p. ch. ; 0,60 m — 1,40 m, sol cenușos compact cu oase, fragmente ceramice aparținând Hallstattului și fragmente de lipitură, demontate. La baza acestui strat se află un sol cenușos mazăros în care era multă arsură și cărbuni.

Stratul cenușos aparține complexului Basarabi, iar sub acesta se află două niveluri aparținând culturii Babadag, faza II, și grupului Tămăoani. A fost identificată groapa unui bordei care era adîncită de la orizontul de călcare al acestuia din urmă (B2).

Stratul de cenușă se prezintă cu o structură lenticulară amplasată deasupra zonei bordeiului, cu o extindere mai largă spre sud de acesta.

Bordeiul nr. 1 a fost identificat în partea sudică a secțiunii, după ce am executat o casetă. Din săpătură au rezultat fragmente ceramice aparținînd Hallstattului, culturii Sintana de Mureș și sec. IX — X (fig. 2/I), deci aparține culturii Dridu.

Bordeiul nr. 2 a fost descoperit în partea nordică a secțiunii la adîncime de peste 2 m, sub lentila groasă de cenușă. În plan, groapa bordeiului avea forma ovală, cu orientare NVV—SEE. Pămîntul de umplutură era de culoare galbenă în amestec cu pămînt negru și foarte sărac din punct de vedere arheologic. În afară de cîteva fragmente ceramice cu aspect atipic a mai fost descoperită o piesă bifacială din silex de Prut, patinată în alb (fig. 7/7).

Grîlciul a fost spre sud și în această zonă se concentra o cantitate mai mare de cărbuni, care continuă în strat subțire spre sud, pe orizontul de călcare de la baza lentilei de cenușă.

În caseta de est, deschisă în apropierea acestui bordei, în zona de la baza lentilei de cenușă au fost descoperite fragmente ceramice hallstattiene, provenind de la cești și torți, avînd ornamente din linii incizate, dispuse grupat fie orizontal, cîte două sau trei, în zona dintre corpul și gîtul ceștii, sau oblic pe corpul ceștii, precum și pe toartă (fig. 3/1—5,7).

În afară de acest element decorativ s-a mai folosit și punctul incizat sau mici liniuțe incizate dispuse oblic, orizontal în cadrul registrului care demarca zona dintre corp și gît. De asemenea, gîtul a fost ornamentat

²³ Cu ocazia construirii terasamentului căii ferate Galați—Birlad o parte din așezare a fost distrusă la începutul sec. XX.

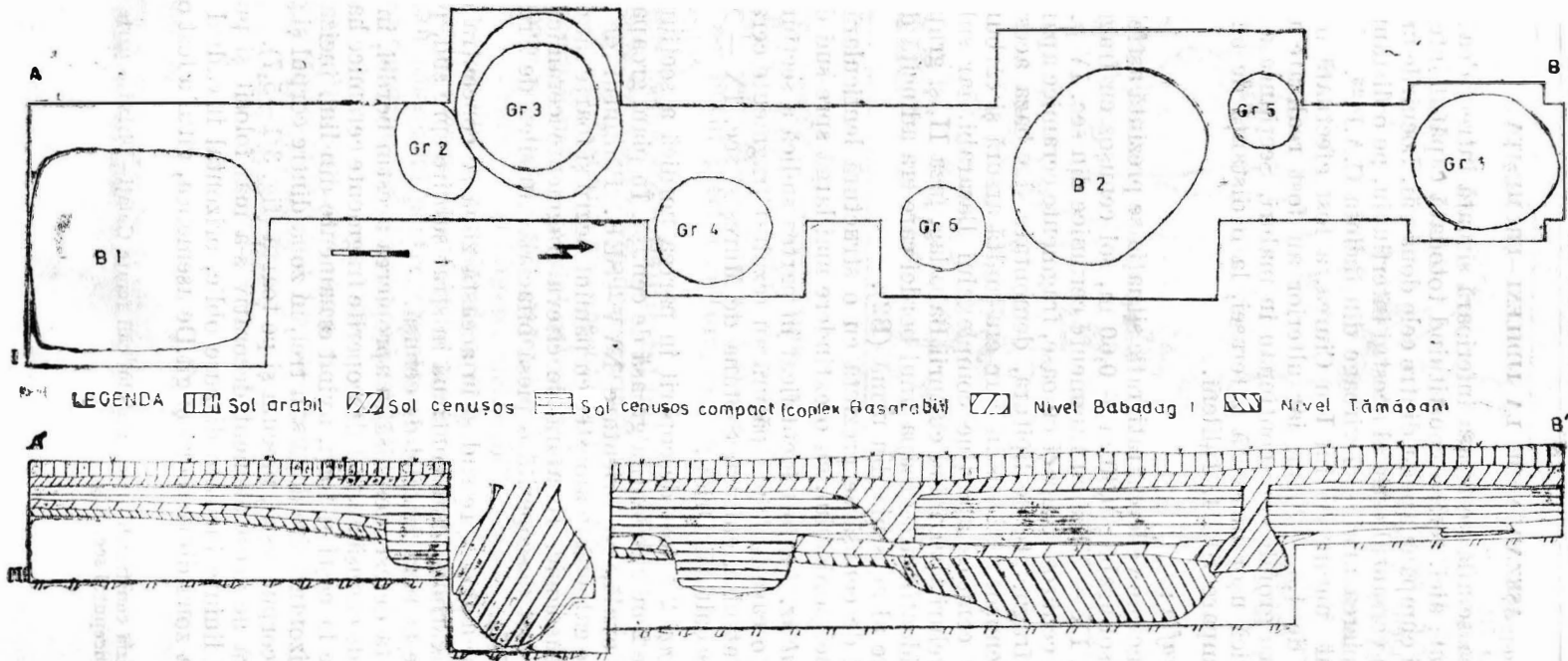

Fig. 2. Ijdreni—Frumușița — via lui Ion Ciurea; I planul secțiunii din 1989; II profilul secțiunii din 1989.

cu triunghiul hașurat din linii incizate (fig. 3/6). Materialul ceramic cu aceste caracteristici este puțin, dar interesant, fiind legat de începutul Hallstattului din zonă²⁴.

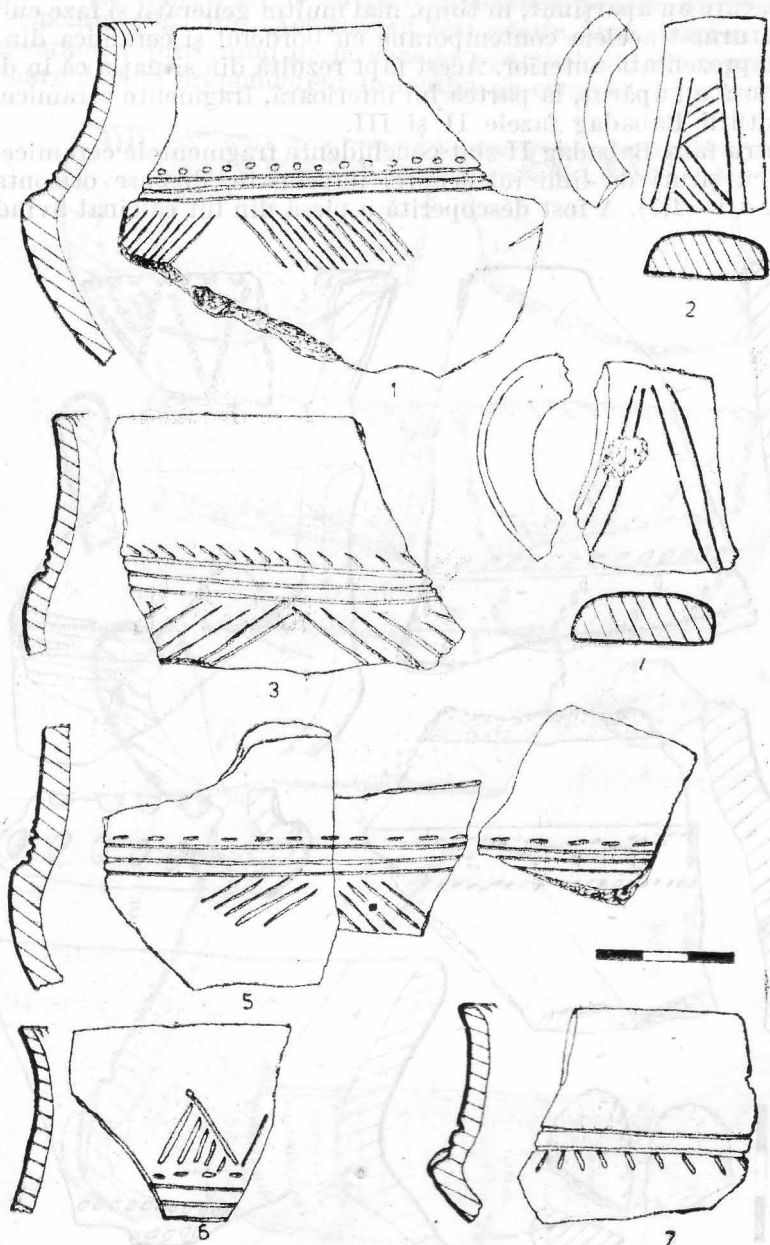

Fig. 3. Ijdileni—Frumușița, 1—7 fragmente ceramice specifice grupului Tămăoani.

²⁴ Cercetările viitoare ar putea identifica și elemente Babadag I, în alte complexe ale așezării.

Lentila de cenușă, pe care am secționat-o pe o singură direcție, nu ne permite s-o raportăm la un anumit complex de locuire, ci s-o considerăm ca rezultând din depunerea resturilor de locuire din mai multe complexe, care au aparținut, în timp, mai multor generații și faze culturale și care au urmat aceleia contemporane cu bordeiul și ceramica din apropierea lui, prezentată anterior. Acest fapt rezultă din situația că în depozitul de cenușă au apărut, la partea lui inferioară, fragmente ceramice aparținând culturii Babadag fazele II și III.

Pentru faza Babadag II sînt concludente fragmentele ceramice ornamentate cu șiruri de linii întrerupte, imprimate, dispuse orizontal sau oblic (fig. 4/1-4,7). A fost descoperită o piesă din lut calcinat avînd mar-

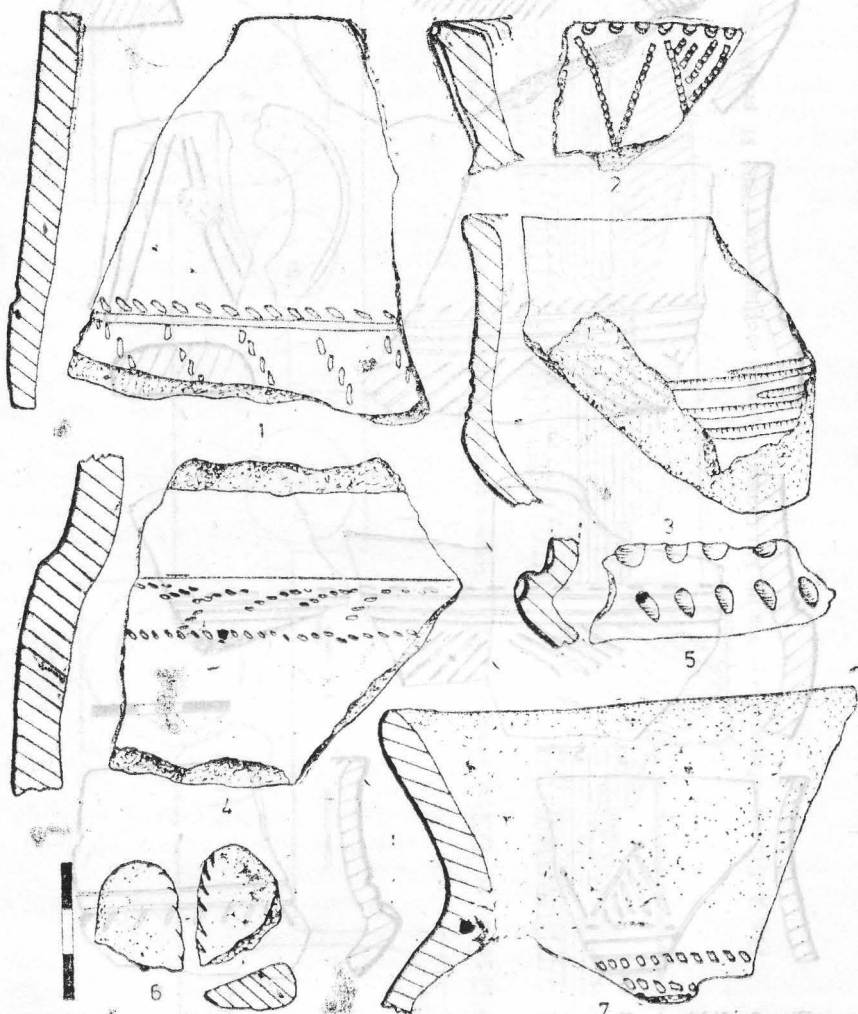

Fig. 4. Ijdileni-Frumușița, 1-5, 7 fragmente ceramice de tip Babadag 2, 6 piesă ceramică folosită pentru ornamentarea ceramicii.

ginea crestată, cu ajutorul căreia se impriniau ornamentele pe suprafața vaselor (fig. 4/6).

Faza Babadag III este atestată de câteva fragmente ceramice provenind de la cești, specifice, de formă bitronconică, precum și prin ornamentarea canelată (fig. 5/5). Acestea au fost găsite, însă, împreună cu fragmente ceramice provenind de la vase ce aparțin unui alt repertoriu tipologic, care devine preponderent în lentila de cenușă.

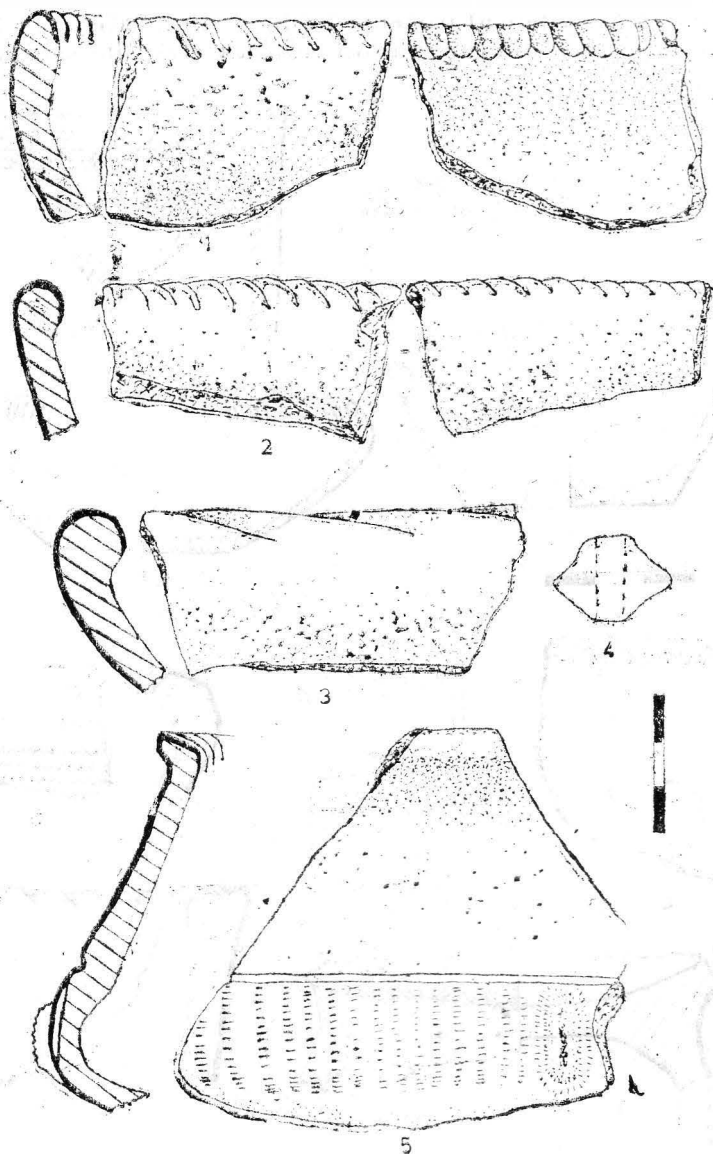

Fig. 5. Ijdileni—Frumușița; 1—3, 5 fragmente ceramice din nivelul de tranziție Babadag III-Basarabi; 4 fusaiolă.

Materialele arheologice provenind din lentila de cenușă sînt formate din fragmente ceramice, oase și lipitură calcinată demontată. Oasele provin de la rumegătoare tinere (ovicaprine și bovine). Sînt prezente și suidele și cabalinele.

Materialul ceramic descoperit în lentila de cenușă aparține culturii Basarabi. Se observă că la baza lentilei au apărut cîteva fragmente de străchini cu buza canelată (fig. 5/1–3) sau cu incizii verticale (fig. 6/3; fig. 7/4).

Din punct de vedere al pastei se întîlnesc două categorii : 1) o pastă de bună calitate (fină) din care au fost realizate străchini și căni. Acestea

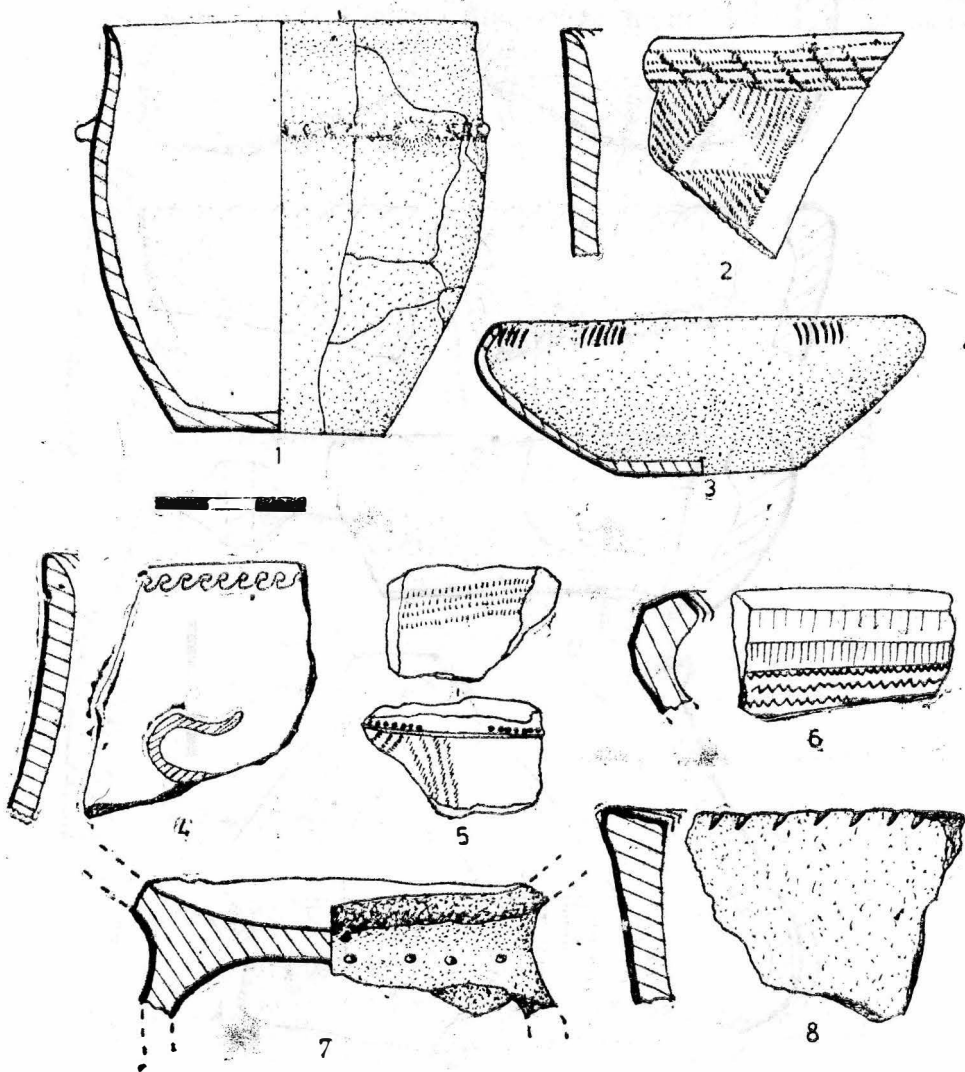

Fig. 6. Ijdileni—Frumușița —1, 2, 4–7 fragmente ceramice, aparținînd culturii Basarabi; 3,8 din nivelul de tranziție Babadag—Basarabi.

au fost ornamentate cu şiruri de puncte sau zig-zaguri realizate cu roţiţa şi dispuse în benzi liniare (fig. 6/5, 6; fig. 7/9) şi în triunghiuri (fig. 7/10), sau în reţea (fig. 6/2; fig. 7/9). Culoarea ceramicii este cenuşie, cărămie şi uneori neagră. Tot din ceramică fină erau şi vasele ornamentate cu caneluri

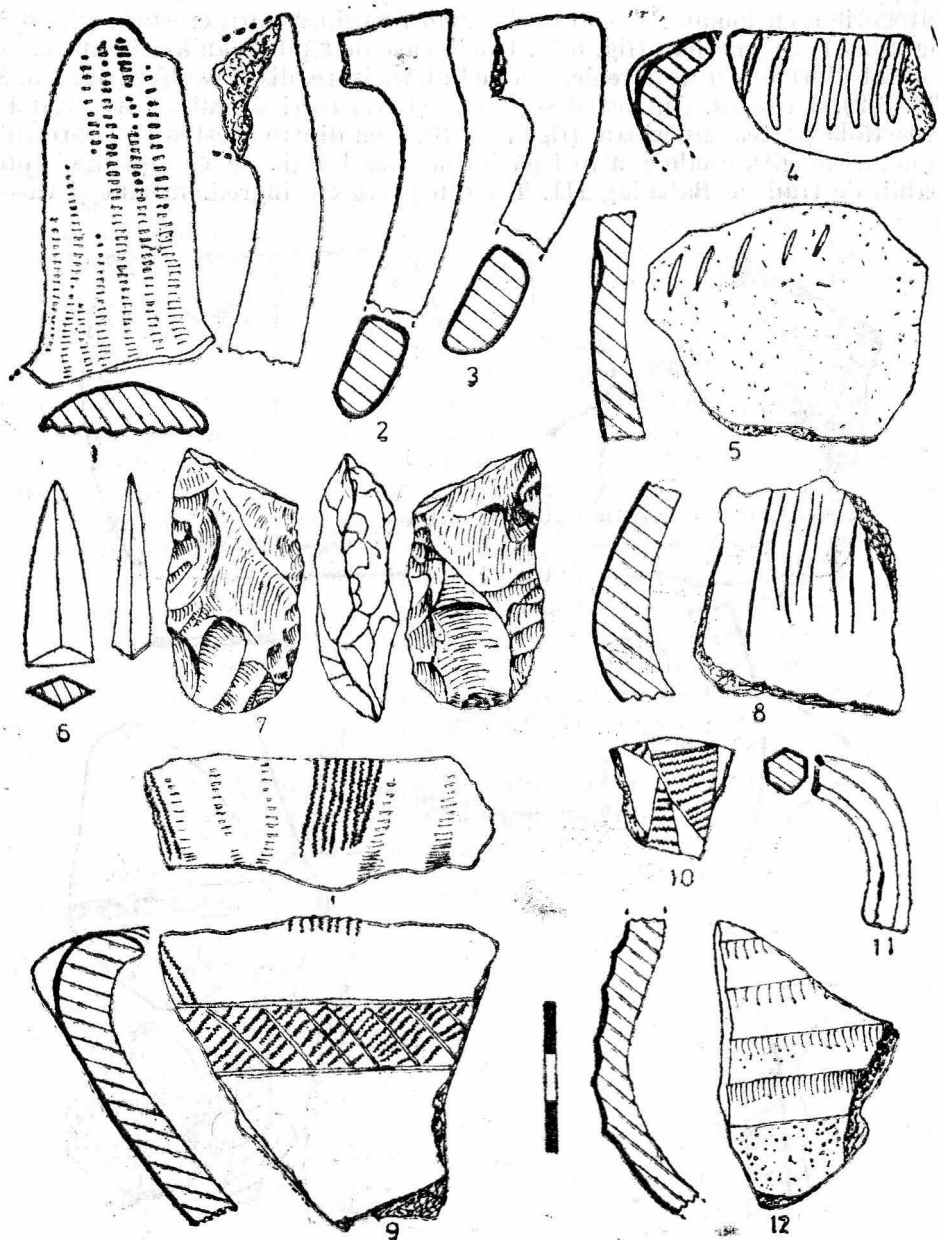

Fig. 7. Ijdileni—Frumuşiţa; 4, 5, 8 din nivelul de tranziţie Babadag—Basarabi; 1—3, 9—12 cultura Basarabi; 6 vîrf din corn de cerb; 7 piesă bifacială din silex-Bordei II.

(fig. 7/2), precum și ceștile cu toartă supraînălțată, fațetată, avînd secțiunea hexagonală (fig. 7/11). Pe vasele din pastă fină se mai întîlnește și ornamentul dintr-un șir de *S*-uri (fig. 6/4).

O altă categorie de pastă este cea cu ingredient de cioburi pisate și nisip, din care erau lucrate vasele uzuale. Ca vase ceramice din această categorie menționăm : 1) *borcanul*, avînd marginea gurii crestată (fig. 6/8 ; fig. 8/2,5) ; 2) *fructiera* (fig. 6/7). Unele vase de tip borcan aveau ornament format dintr-un șir de alveole, sau de linii incizate, dispuse oblic (fig. 7/5, 8 ; fig. 8/2). 3) *Ceașca*. Au fost descoperite și trei torți supraînălțate, avînd o creastă la partea superioară (fig. 7/1—3). Una dintre acestea (7/1) prezintă caneluri longitudinale și a fost găsită la baza lentilei de cenușă fiind, probabil, de tradiție Babadag III. Tot din pastă cu ingredient sînt și vasele

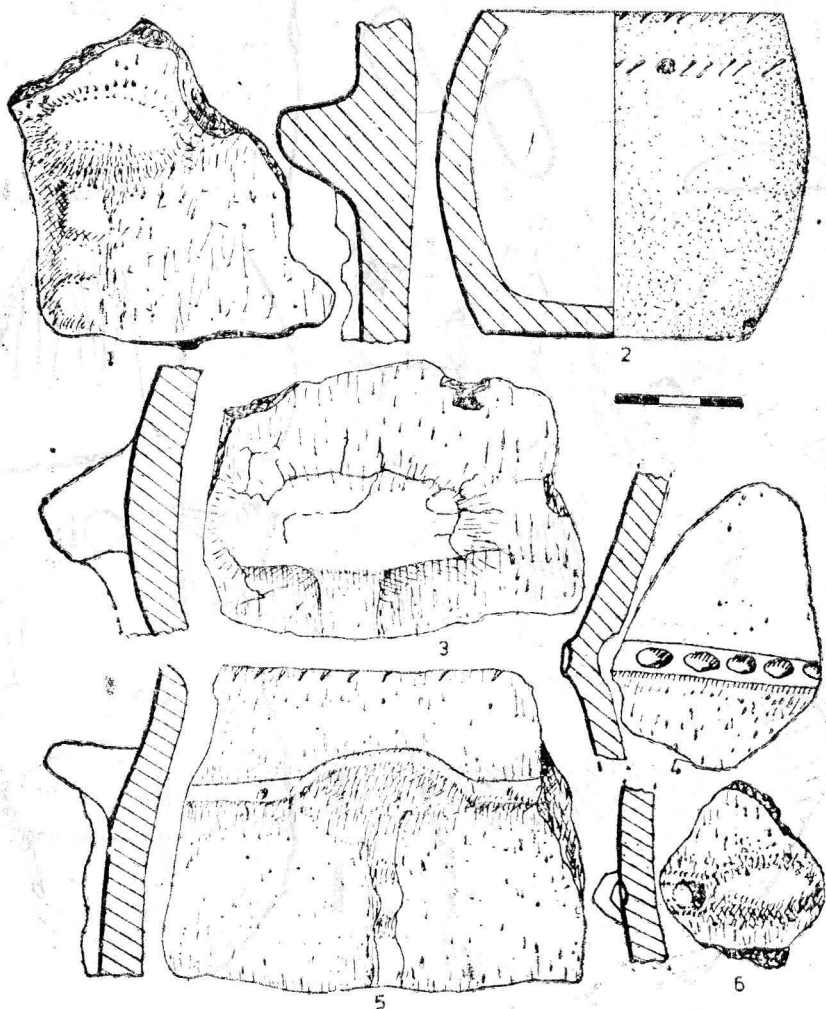

Fig. 8. Ijdileni—Frumușița, 1—6 fragmente ceramice din pastă grosieră.

borcan cu briuri alveolate și proeminente pe traseul briului (fig. 6/1). Unele fragmente de borcane prezintă și brii alveolare dispuse vertical (în consolă) sub proeminențele orizontale (fig. 8/1, 3, 5–6). O largă răspîndire o are strachina cu marginea simplă sau fațetată.

Între piesele interesante descoperite în lentila de cenușă la adîncimi variabile au fost unele așchii din silex de Prut, sau de origine sudică (de culoare galben cerat).

Au mai fost descoperite două coarne de cervidee semiprelucrate (fig. 12/2-3), precum și un vîrf de săgeată, cu secțiunea romboidală (fig. 7/6), realizat din corn de cervideu — toate acestea reprezentînd mărturiile ale prelucrării cornului în cadrul culturii Basarabi.

Săpătura de la Ijdileni — Frumușița, deși redusă ca suprafață, a scos la lumină informații interesante pentru înțelegerea problemelor referitoare la începutul Hallstattului în sud-estul Moldovei. Cercetările din ultimii ani de la Vinători²⁵ și Tămăoani²⁶ au dat posibilitatea confirmării unor realități observate încă din 1976 de către B. Hănsel²⁷, care încercînd să stabilească evoluția tehnicilor de ornamentare — prin incizare și apoi imprimare²⁸ în zona Dunării de Jos, ajunge să deceleze un grup hallstattian numit Tămăoani, situat pe cursul inferior al Prutului.

Ulterior, asupra acestui grup a stărui cu atenție A. László, care, la observațiile lui B. Hănsel, adaugă altele fie din propriile cercetări sau ale altora²⁹. Pentru definirea caracteristicilor acestui grup se ia în considerație ceramica din descoperirile de la Tămăoani, Vinători, ca și din alte localități, din SE Moldovei³⁰, datînd de la începutul epocii fierului.

În afară de observații referitoare la tectonica vaselor, principalele repere pentru decelarea grupului hallstattian, numit Tămăoani, sînt: 1) tehnica inciziei și ornamentarea vaselor care este comună atît la Tămăoani, cît și la Vinători, 2) prezența unui repertoriu de ornamente, care aparține numai grupului Tămăoani, constituit din linii simple sau grupate, dispuse orizontal, oblic sau vertical, sau în ghirlande, caneluri, brii simple sau alveolate și creștături³¹.

La Vinători, repertoriul ornamental este mai variat, dar diferă, mai ales datorită unui element deosebit, anume, cercul cu o linie tangentă³².

Cele cîteva fragmente ceramice descoperite în apropierea bordeiului 2 de la Ijdileni-Frumușița au un decor specific ceramicii grupului numit Tămăoani. Nu putem ști ce vor mai aduce cercetările viitoare după amplificarea săpăturii de aici, dar prezența acestui stil ornamental (fig. 3/1–7) de pe fragmentele provenind de la mai multe cești pare să definească complexul de locuire de aici ca aparținînd unei etape aparte în raport cu ce s-a descoperit la Vinători.

²⁵ M. Brudiu, *op. cit.*, 1980 și 1981.

²⁶ A. László, *op. cit.*, 1985, 1986.

²⁷ B. Hănsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung älteren Hallstattzeit an der unteren Donau*, 1, Bonn, 1976, p. 114.

²⁸ Vezi și punctul de vedere la S. Morintz, *Traco-Dacica* 8, 1987, 1–2, p. 64 și urm.

²⁹ A. László, *op. cit.*, 1985, 1986.

³⁰ A. László, *op. cit.*, 1986, p. 66.

³¹ *Ibidem*, fig. 12.

³² M. Brudiu, *op. cit.*, 1980, 1981.

Dar, pentru a înțelege mai bine situația de la Vinători referitoare la cele mai vechi stadii de locuire hallstattiană de acolo, trebuie să mai adaug că în 1975, în decursul unei săpături pentru o conductă de irigații, restauratorul muzeului, Ioan Limbidis, a recuperat un mare vas de provizii de tip Belozerka. Șanțul traversa sectorul B al așezării Babadag I de la Vinători ³³. Un vas asemănător a fost descoperit la Banca (Vaslui) ³⁴, lângă Birlad. Tot la Vinători, încă din 1986, cînd a fost identificat complexul așezărilor, au fost găsite dovezi ale acestei penetrații ³⁵, care au fost hotărîtoare în stabilirea anteriorității grupului Tămăoani, față de faza Babadag I, de la Vinători ³⁶.

Dar, consider că în urma cercetărilor de la Ijdileni-Frumușița care au dat un material mai concludent, se impune acum o decelare, la Vinători, a unei „etape Tămăoani”, pe care s-a grefat, la un moment dat, etapa Babadag I. Este de fapt rezolvarea unei întrebări recente a cercetătorului Sebastian Morintz, care își arată nedumerirea: „dacă nu cumva materialele descoperite de M. Brudiu în 1979, la Vinători (Galați) nu corespund unui orizont cronologic mai timpuriu decît materialele hallstattiene cunoscute pînă acum în NE Munteniei și în nordul Dobrogei, inclusiv cele din nivelul I de la Babadag” ³⁷. Etapei Tămăoani îi corespunde ornamentele realizate prin incizie, sub formă de linii orizontale, oblice și verticale, precum și din puncte sau șiruri de linii scurte. Etapei Babadag I îi corespund aceleași ornamente care au intrat, ulterior, în compoziția cu cercul și liniile tangente.

Deci, contactul dintre cele două etape s-a făcut la Vinători. Pînă în prezent penetrația Babadag I nu se cunoaște mai la nord de comuna Vinători, în bazinul Prutului inferior.

Faza Babadag II este prezentă în zona Prutului inferior la Stoicani ³⁸, iar acum este atestată și la Ijdileni—Frumușița. Avînd în vedere contemporaneitatea fazei Babadag II cu grupul Cozia ³⁹ și prezența unor descoperiri mai vechi (inedite) de tip Cozia în zona marelui complex hallstattian de la Vinători la a doua cetățuie (situată la 400 m nord de așezarea A, fortificată, unde a fost descoperită faza Babadag I, în 1979), putem afirma că a existat o locuire hallstattiană aici și în faza post Babadag I.

În ce privește faza a treia a culturii Babadag, materialele arheologice o atestă stratigrafic prin bitronconismul vaselor ceramice și larga utilizare a canelurii ⁴⁰, și mai ales a canelurilor oblice dispuse pe marginea străchinilor. La unele exemplare de străchini aspectul de „turban” este realizat prin caneluri adînci care pornesc din interiorul vaselor și se desfășoară în exterior. O situație asemănătoare a fost întîlnită într-un alt

³³ *Ibidem*, Pentru cunoașterea acestei descoperiri vezi Danubius, 13—14, sub tipar; A. László, *op. cit.*, 1985, p. 13.

³⁴ Inedit. Mulțumim colegului V. Palade pentru informație.

³⁵ M. Brudiu, *op. cit.*, 1970, fig. 1/1, fig. 2/2.

³⁶ A. László, 1985, p. 13.

³⁷ S. Morintz, *op. cit.*, Thraco-Dacica, 8, 1987, 1—2, nota 89.

³⁸ A. László, *op. cit.*, 1986, p. 5.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ S. Morintz, *op. cit.*, p. 66.

mediu cultural, tot pre Basarabi, la Gornea⁴¹, în Banat, punctul „Tărmuri”, unde peste nivelul de locuire Bosut III a se află nivelul de locuire Basarabi.

AȘEZAREA DE LA PISCU

Pe capătul interfluvului V. Suhurlui — V. Gerului reprezentat de terasa inferioară, folosit de la începutul secolului trecut ca cimitir al satului, se află o stațiune arheologică cu locuri din perioada Hallstattului, apoi din epoca romană, din sec. X — XI și perioada feudală. Stratigrafia arheologică a fost distrusă de cimitir și de tranșeele din primul război mondial. În prezent are loc un proces de eroziune a terasei, datorită unui greșit proiect de hidroameliorații, care determină acumularea apelor pluviale abundente în anumite perioade. Determinat de asemenea condiții în 1988 am efectuat cercetări de salvare prin secțiuni deschise în zone unde terenul nu a fost deranjat. Am cercetat și unele gropi care se profilau în maluri.

Stratigrafia. Din punct de vedere stratigrafic situația cea mai completă a fost găsită în zona bordeiului III, aparținând culturii Basarabi. La partea superioară este : 1) solul actual, gros de 0,20 cm ; 2) urmează un alt nivel cu materiale arheologice din sec. XV — XIX, avînd o grosime de 0,20 m ; 3) Sub acesta se întîlnește un nivel de locuire de 0,10 cm cu materiale arheologice aparținînd dacilor liberi, sec. III — IV e.n. 4). În sfîrșit, la bază se află nivelul de locuire aparținînd Hallstattului, care are o grosime de 0,20 m.

Complexele arheologice hallstattiene descoperite sînt reprezentate de gropi pentru provizii și locuințe bordeie. În secțiunea I a fost descoperit un fragment ceramic cu ornament specific culturii Babadag, faza II (fig. 11/5).

În secțiunea II, situată la 50 m nord-vest de secțiunea I, am găsit fragmente ceramice romane tîrzii, provenind de la amfore și un fragment de la vase de tip Krausengefäss.

În cadrul acestei secțiuni a fost cercetată o locuință de tip bordei (B III), aparținînd culturii Basarabi (fig. 9).

În decursul cercetării am putut constata că bordeiul a fost distrus puțin pe latura sudică, unde se află și intrarea. În plan, bordeiul avea o formă rotundă. În profilul secțiunii s-a putut constata faptul că bordeiul a avut două etape de locuire. În prima etapă, avînd aceeași formă în plan, dar cu dimensiuni mai mici de numai 2,50 m diametrul, și adîncimea de 0,70 m. La baza gropii era suprafața de călcare pe care se depusese un strat de pămînt compact, care la suprafață a suferit o calcinare de la un incendiu. S-au găsit cîteva fragmente ceramice neîntregibile. Spațiul din interiorul bordeiului era umplut cu cenușă și lipitură calcinată, iar la partea superioară se găsea un strat de lut bătut, gros de 10 — 12 cm, provenind de la reamenajare.

A doua fază a început cu refacerea terenului la care ne-am referit anterior, precum și cu lărgirea suprafeței bordeiului care a păstrat forma

⁴¹ M. Gumă, Banatica, 1979, p. 118, 119, fig. fig. 10/1 — 4 și p. 132 și 133; pl. XXIII, 1 — 7, idem, SCIV, 32, 1981, 1, p. 58 — 62; idem, Banatica, 7, 1983, p. 73.

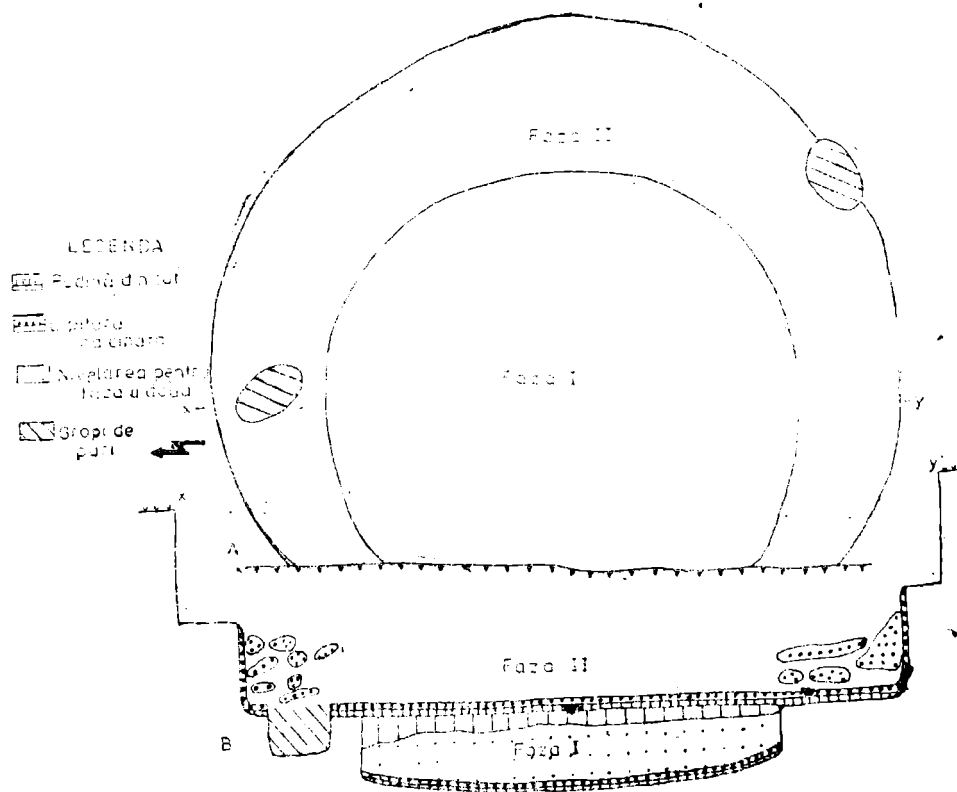

Fig. 9. Piscu - Cimitirul vechi; A planul și B profilul bordeiului III.

rotundă, dar fără ca cele două suprafețe să fie și dispuse concentric, astfel încât suprafața bordeiului din faza a doua a fost deplasată mai mult spre est (fig. 9).

La baza noii gropi s-a observat iarăși un strat de pământ compact, bine tasat prin călcare, situat peste stratul de lut de la refacere. Pe laturile de est și vest s-au observat două gropi, probabil, de la stâlpii de susținere a acoperișului.

Cea de-a doua etapă a acestui bordei s-a sfârșit tot printr-un incendiu care a calcinat atît pereții cît și podeaua lui. Astfel, în interiorul gropii s-a găsit o mare cantitate de lipitură calcinată, cenușă, cărbuni, precum și fragmente ceramice neîntregibile, provenind de la vase mari sau mici. A fost descoperită și o brățară din bronz cu secțiunea în formă de „D” avînd un capăt lipsă, iar celălalt terminat printr-o proeminență mai lată (fig. 10/5). Cîteva fragmente ceramice provin de la o strachină cu fațetare și ornamente imprimate, tipică culturii Basarabi (fig. 10/6; fig. 11/1—8, 10, 11).

Un fragment ceramic provine de la o ceașcă, de formă bitronconică, cu o toartă mai înaltă, ovală în secțiune, avînd o proeminență la partea superioară (fig. 10/3). A mai apărut o piesă din silex, reprezentînd un grațiar străpungător (fig. 10/2).

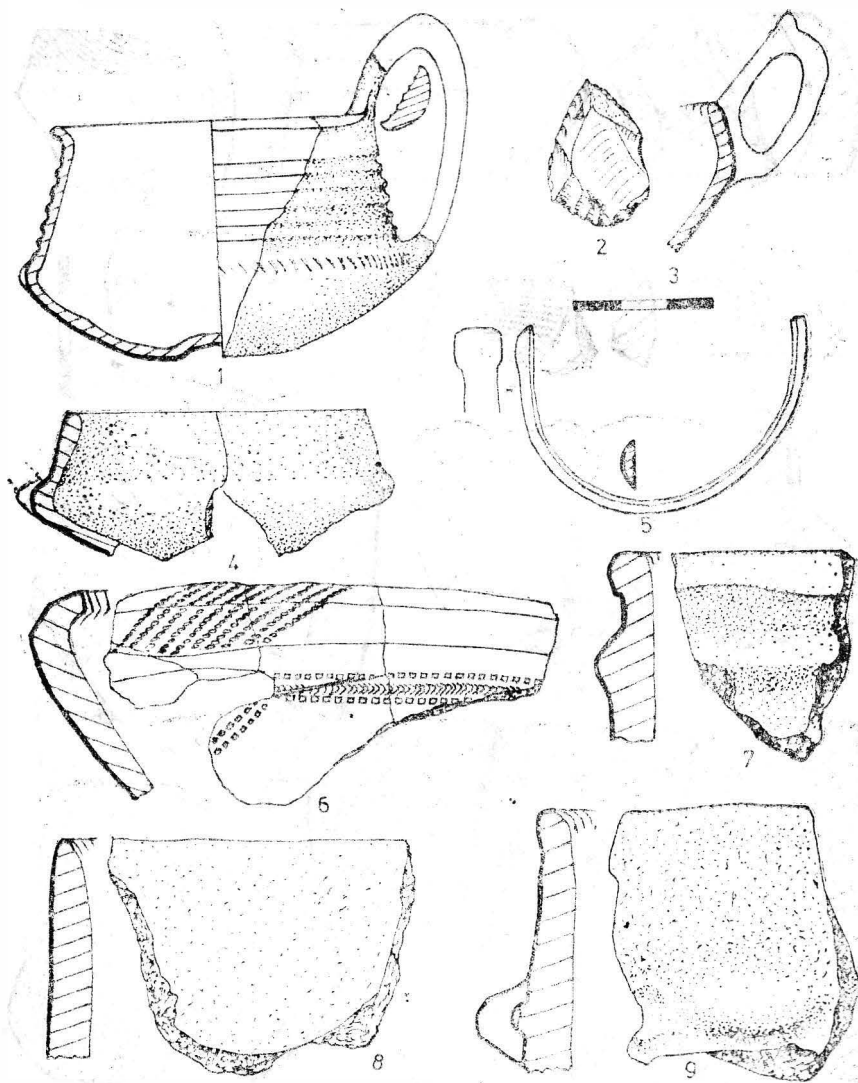

Fig. 10. Piscu — Cimitirul vechi. 1, 3, 4 ceramică de tip Babadag III; 2, 5 — 9 ceramică de tip Basarabi.

Gropile 1, 2, 4 au fost identificate în malurile deschise ale terasei, fiind distruse în proporție de 50%. Din gropile 3 și 4 s-a recuperat material ceramic mai mult. Toate aceste gropi aparțin culturii Basarabi. Din groapa 3 se poate reconstitui o ceașcă, din pastă de bună calitate, cu lustru la exterior, având culoare gălbuie. Are formă bitronconică, pe gît avînd caneluri orizontale, iar pe corp caneluri oblice. Toarta este suprainălțată cu secțiunea triunghiulară, avînd spre exterior caneluri dispuse longitudinal. După tectonică și ornamentală se pot observa elemente specifice culturii Babadag faza III, în special la categoria ceștilor (fig. 10/1,4).

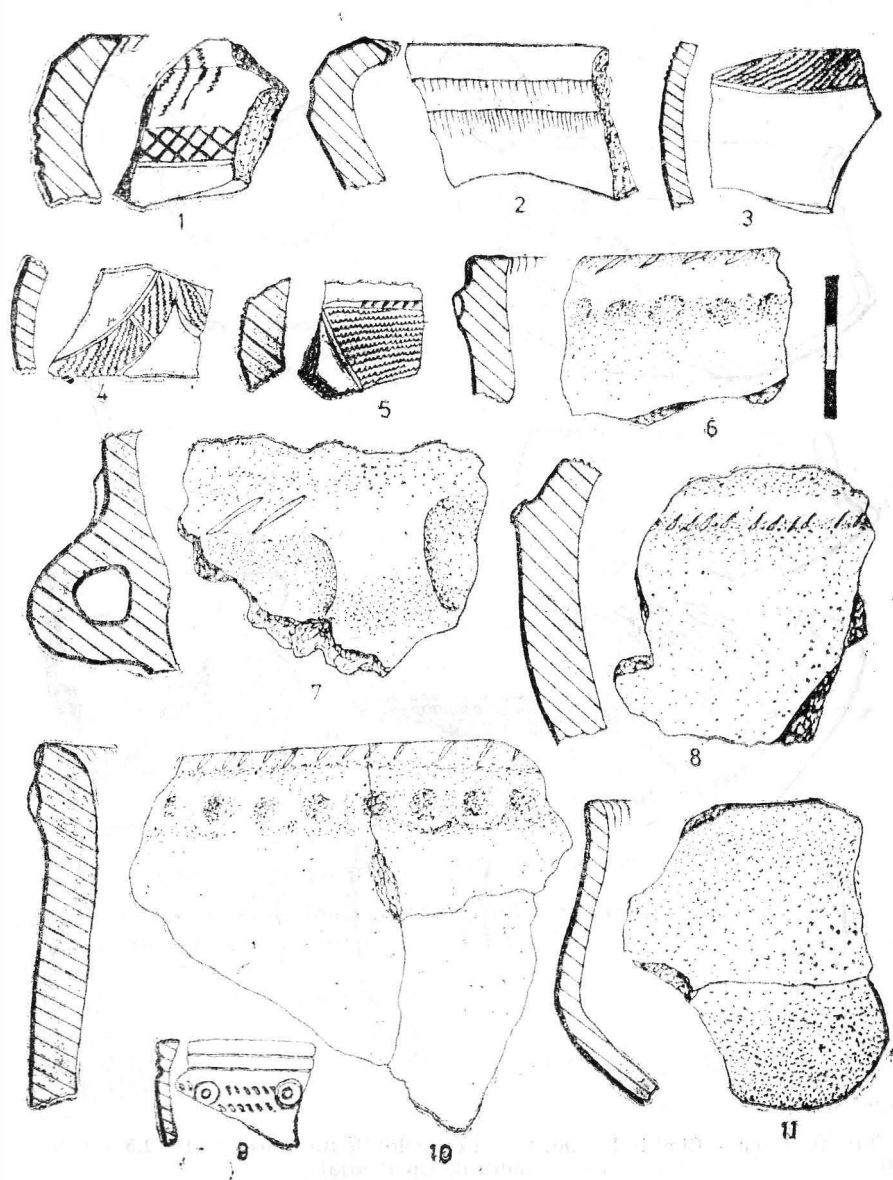

Fig. 11. Piscu — Cimitirul vechi — 9 ceramica de tip Babadag II; 1—8, 10 ceramică de tip Basarabi.

Prin urmare, la Piscu, punctul Cimitirului Vechi au putut fi identificate locuiri aparținând culturii Babadag, mai sporadic în faza II și mai evidente în faza III, cînd a avut loc și contactul cu o locuire de tip Basarabi. Situația este comparabilă cu cea de la Gornea, acolo existînd un alt mediu cultural ⁴².

⁴² *Ibidem*.

În afară de materialul ceramic mai poate fi adăugată și prezența unei piese din corn de cerb, lucrată prin tăiere și spargere, avînd o perforare de formă patrată (fig. 12/1).

Descoperirile de la Ijdileni-Frumușița și Piscu Cimitirul Vechi, situate în zonele de cimpie, împreună cu o altă situată pe dreapta Siretului, la Muchea (jud. Brăila)⁴³ și la Orlovka, la nord de Dunăre⁴⁴, pot constitui jaloane pentru viitoare cercetări care să ateste o locuire intensă din timpul culturii Basarabi, în zona nord dunăreană.

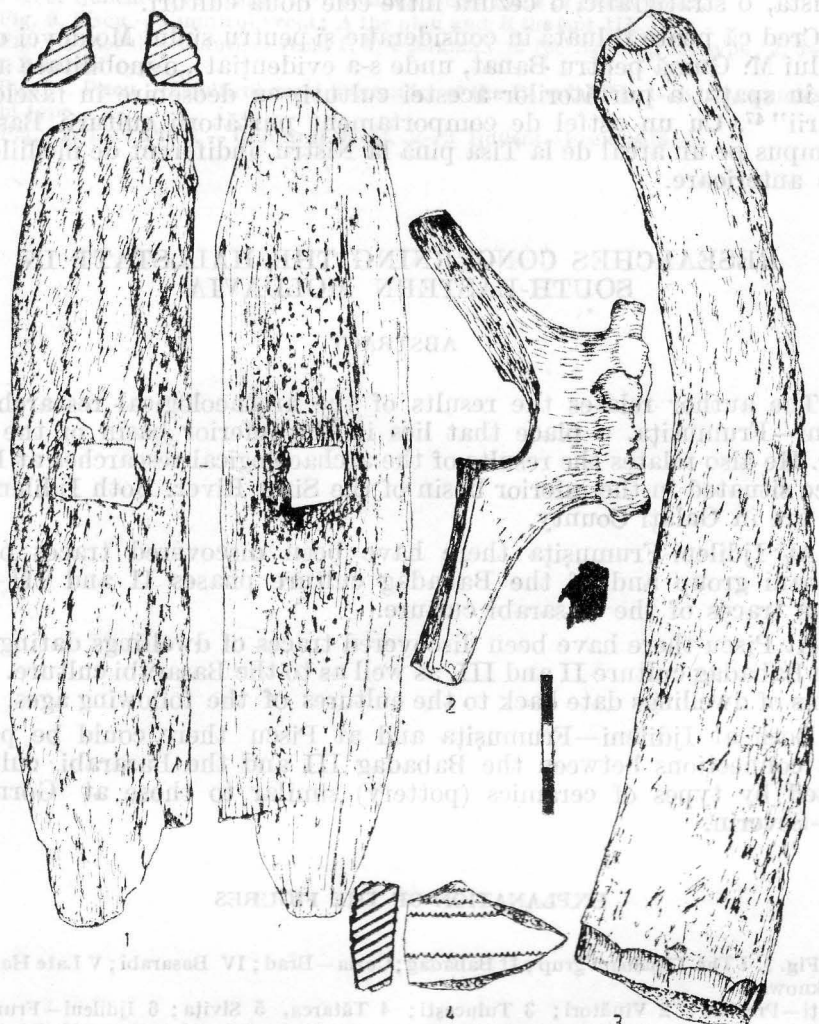

Fig. 12. 1, 4 Piscu — Cimitirul vechi; 2—3, Ijdileni—Frumușița.

⁴³ N. Hartușe, Istros, 1, 1980, p. 327.

⁴⁴ V. P. Vančingov, I. T. Cerneacov, in *Zeleznii vek severozapadnogo pricarnomorija*, Kiev, 1984, fig. 3/36.

Un element nou de datare pentru cultura Basarabi de aici este vârful din corn de cerb (fig. 7/6) care se încadrează în sec. VII p. Ch. Un vîrf din os, cu secțiunea tot romboidală, dar avînd o strangulare spre capătul proximal a fost descoperit la Grigoriopoliski⁴⁵.

Dacă descoperirea de la Matca⁴⁶ ne determină să considerăm prezența culturii Basarabi în zona sud-estică a Moldovei ca rezultat al unei extinderi tîrzii, recente cercetări arată că această sosire a purtătorilor culturii Basarabi aici a avut loc într-o etapă cînd zona locuită încă de purtătorii unor tradiții de tip Babadag III, întrucît la Ijdileni—Frumușița nu există, o stratigrafic, o cezură între cele două culturi.

Cred că poate fi luată în considerație și pentru sudul Moldovei observația lui M. Gumă pentru Banat, unde s-a evidențiat „o mobilitate accentuată în spațiu a purtătorilor acestei culturi, cu deosebire în fazele sale timpurii”⁴⁷. Cu un astfel de comportament purtătorii culturii Basarabi s-au impus pe un areal de la Tisa pînă la Nistru, indiferent de mediile culturale anterioare.

RESEARCHES CONCERNING THE HALLSTATT IN SOUTH-EASTERN MOLDAVIA

ABSTRACT

The author relates the results of the archaeological researches at Ijdileni—Frumușița, a place that lies in the inferior basin of the Prut River. He also relates the results of the archaeological researches at Piscu, a place situated in the inferior basin of the Siret River. Both Ijdileni and Piscu are in Galați County.

At Ijdileni—Frumușița there have been discovered traces of the Tămăoani group and of the Babadag culture phases II and III—, as well as traces of the Basarabi culture.

At Piscu there have been discovered traces of dwellings dating back to the Babadag culture II and III, as well as to the Basarabi culture. Some remains of dwellings date back to the cultures of the following ages.

Both at Ijdileni—Frumușița and at Piscu there could be proved direct connections between the Babadag III and the Basarabi cultures, attested by types of ceramics (pottery) similar to those at Gornea—Caraș-Severin.

EXPLANATION OF THE FIGURES

Fig. 1. I The Tămăoani grup; II Babadag; Cozia—Brad; IV Basarabi; V Late Hallstatt; VI Unknown.

1 Galați—Precista; 2 Vinători; 3 Tulucești; 4 Tătarca, 5 Sivița; 6 Ijdileni—Frumușița; 7 Tămăoani; 8 Stoicani; 9 Rogojeni; 10 Suceveni—Stoborâni; 11 Lunca; 12 Sendreni; 13 Piscu; 14 Matca; 15 Drăgănești; 16 Tigănești; 17 Poiana; 18 Brăhășești.

⁴⁵ Serava Nataliel. *Grigoriopoliski Kurgany*, Chișinău, 1987, p. 9, fig. 14/4.

⁴⁶ M. Brudiu, *Traco-Dacica*, 6, 1985, 1—2, p. 36.

⁴⁷ M. Gumă, *Banatica*, 7, 198, 3, p. 75.

- Fig. 2. Ijdileni—Frumușița „Via lui Ion Ciurea”: I the plan of the section in 1989; II the profile of the section in 1989.
- Fig. 3. Ijdileni—Frumușița, 1—7 ceramic pieces specific to the Tămăoani group.
- Fig. 4. Ijdileni—Frumușița, 1—5, 7 ceramic pieces of the Babadag 2 Type; 6 ceramic pieces used in ornamenting ceramics.
- Fig. 5. Ijdileni—Frumușița, 1—3, 5 ceramic pieces on the transition level Babadag III—Basarabi; 4 spindle.
- Fig. 6. Ijdileni—Frumușița 1, 2, 4—7 ceramic pieces belonging to the Basarabi Culture; 3, 8 on the transition level Babadag—Basarabi.
- Fig. 7. Ijdileni—Frumușița; 4, 5, 8 on the transition level Babadag—Basarabi; 1—3, 9—12 the Basarabi culture; 6 posint of a stag horn antler; 7 silex bifacial piece hut II.
- Fig. 8. Ijdileni—Frumușița, 1—6 ceramic pieces made of coarse paste.
- Fig. 9. Piscu — Cimitirul vechi; A the plan and B the hut III.
- Fig. 10. Piscu — Cimitirul vechi 1, 3, 4 ceramics of the Babadag III type; 2, 5—9 ceramics of Basarabi type.
- Fig. 11. Piscu — Cimitirul vechi 9 ceramics of the Babadag II; 1—8, 10 ceramics of the Basarabi type.
- Fig. 12. 1—4 Piscu — Cimitirul vechi, 2—3 Ijdileni—Frumușița.

